

Pagrindinės teisės

Už laisvę, demokratiją ir teisinę valstybę

Europos Komisija

TEISINGUMO, LAISVĖS IR SAUGUMO
generalinis direktoratas

Sąjunga, grindžiama pagrindinėmis teisėmis

Europos Sąjunga nuo seniai yra prisiėmusi įsipareigojimą taikant Bendrijos teisės aktus puoselėti žmogaus teises ir pagrindines laisves, kylančias iš precedentų teisės, kurią Europos Teisingumo Teismas sukūrė nuo 7-ojo dešimtmečio, ir pagrindines pilietines teises.

Šios teisės dabar yra išdėstytos ES **pagrindinių teisių chartijoje**, kurioje aiškiai ir glaustai išvardytos visiems dvidešimt penkių Sąjungos valstybių narių gyventojams bendros teisės, suskirstytos į šešis skirsnius: **orumas, laisvės, lygybė, solidarumas, pilietinės teisės ir teisingumas.**

Chartijoje nėra nustatyta jokių naujų teisių, taip pat ji neišplečia ES galių. Tiesiog tai pirmas tokio pobūdžio dokumentas, apimantis visas pilietines, politines, socialines ir ekonomines teises, kurios jau yra nustatytos Europoje galiojančiose konvencijose, tarptautinėse sutartyse, chartijose, teisės aktuose ir precedentų teisėje. Be to, chartija yra šiuolaikiška, nes joje atsispindi tokios šiandien aktualios temos kaip bioetikos standartai, asmens duomenys, tvari plėtra ir vartotojų apsauga.

Tačiau ji negali padėti žmonėms paskatinti savo vyriausybes spręsti vidaus klausimų, kuriuos sprendžia nacionalinės institucijos (žr. 51 straipsnį).

Nuo 1957 m. kai buvo pasirašyta pirmoji Romos sutartis, kiekviena ES sutarties pataisa stiprindavo pilietinių teisių apsaugą. 1999 m. įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, buvo žengtas svarbus žingsnis, skatinant didesnę ES bendradarbiavimą teisingumo ir vidaus reikalų srityje, o Europos Teisingumo Teismas buvo įgaliotas užtikrinti, kad visos ES institucijos gerbtų pagrindines teises.

Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnyje teigiama: „Sąjunga yra grindžiama laisvės, demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms bei teisinės valstybės principais, t. y. principais, kurie yra bendri valstybėms narėms“.

ES sutartis taip pat leidžia Ministrų Tarybai nustatyti naujas piliečių teises ir užtikrina, kad naujos ES narės atitiktų tuos pačius aukštus standartus. Tokios priemonės kaip mirties bausmės panaikinimas yra išankstinė sąlyga deryboms dėl ES narystės.

Kodėl ES reikia Pagrindinių teisių chartijos?

ES vadovai, susitikę 1999 m. birželį Kelne (Vokietija), pirmą kartą nurodė esant būtinybę, kad „Sajungos mastu taikomos pagrindinės teisės būtų konsoliduotos chartijoje ir taip taptų akivaizdesnės“.

ES vis labiau tampant savo piliečiams integruota Europos saugumo, teisingumo bei laisvės erdve ir sprendžiant tokius jautrius klausimus kaip imigracija, prieglobstis ir teisminis bendradarbiavimas, kaip niekad yra svarbu, kad ji turėtų savo suderintą dokumentą su išdėstytomis pagrindinėmis teisėmis, kuris ne tik užtikrintų asmenų apsaugą, bet ir sudarytų pagrindą reguliuoti ES institucijų veiklą bei suteikti joms „politinį ir moralinį teisėtumą“.[1]

ES skiriasi nuo Europos žmogaus teisių konvencijos (EŽTK), kurią Europos Taryba patvirtino 1950 m. ir prie kurios yra prisijungusios 40 valstybių, įskaitant Rusiją. Rengiant Chartiją, įkvėpimo buvo semtasi iš EŽTK, tačiau Chartija yra platesnė, nes apima dar ir socialines bei politines teises, nors 52 straipsnyje nurodyta, kad ji nepaneigia ankstesnės konvencijos. Anksčiau prie EŽTK galėdavo prisijungti tik atskiros valstybės, o dabar ES turi įgaliojimą pasirašyti savo vardu.

Kas parašė Chartiją?

Chartija taip pat sukūrė precedentą dėl atviro ir demokratiško jos rengimo būdo: ją parengė **Konventas**, kurį sudarė 62 valstybių ir vyriausybių vadovų, Europos Komisijos ir Parlamento bei valstybių parlamentų narių atstovai. Šis Konventas savo darbą pradėjo 1999 m. gruodį, o Chartijos projektą priėmė 2000 m. spalį. Konventas rengė viešus posėdžius ir konsultavosi su daugybe suinteresuotųjų šalių. Šis darbo metodas taip pasiteisino, kad 2001 m. gruodį Europos Vadovų Taryba įkūrė **Konventą dėl Europos ateities**, kad šis parengtų naują konstitucinę sutartį, kuri buvo pasirašyta 2004 m. spalį Romoje.

Chartijos statusas

ES Ministrų Taryba, Europos Parlamento ir Europos Komisijos pirmininkai oficialiai paskelbė Chartiją 2002 m. gruodį ES viršūnių susitikime Nicoje. Nors šiuo metu Chartija neturi visiškos teisinės galios, nes nėra įtraukta į sutartis, sudarančias ES teisinį pagrindą, ji vis tiek padarė milžinišką politinę įtaką. Parlamentas ir Komisija yra įsipareigoję gerbti šias teises savo visų sričių politikoje ir veikloje, o keletas Europos teismų, priimdami sprendimus ir kurdami naują precedentų teisę, rėmėsi Chartija, pripažindami ją svarbiu šaltiniu.

Tačiau, jei valstybės narės ratifikuos Konstitucinę sutartį, Chartijos statusas pasikeis. Chartijos tekstas, pateiktas Konstitucijos 2 dalyje, taps vienu iš ES teisės pagrindų.

Ką ji reiškia Jums

Chartijoje išdėstytos bendrosios europietiškos vertybės, kurias gali pripažinti *visi* piliečiai. Ji siūlo ES gyventojams savigynos priemonę, sudarydama galimybę jiems sužinoti savo teises ir jas suprasti, taip pat priemonę, kuri leistų geriau kontroliuoti nacionalinių ir Europos institucijų veiklą, priimant ir įgyvendinant Sajungos teisės aktus. Chartija netaikoma valstybių narių vidaus veiklai, kurią reglamentuoja nacionaliniai įstatymai arba konstitucijos.

Chartija aiškiai ir suprantamai skatina pagarbą demokratijai, žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga.

Daugiau informacijos rasite tinklalapyje: http://europa.eu.int/comm/justice_home/unit/charte/index_en.html

[1] Europos Komisijos komunikatas, (KOM/2000/0559) 00 7 13.

